

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه	: موسوی، سید محمد مهدی، ۱۳۵۹-
عنوان و نام پدیدآور	: مهدویت/ سید محمد مهدی موسوی، سید علی محمد طبسی حائری.
مشخصات نشر	: قم: نشر معارف اهل بیت الطاهرين عليهم السلام ، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۳۸ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۵۶۶۳-۴۴-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت بالای عنوان	: نقد اندیشه‌ی سلفی‌گری ایرانی.
یادداشت	: کتابنامه: ص ۲۲۷-۲۳۴.
عنوان دیگر	: نقد اندیشه‌ی سلفی‌گری.
موضوع	: محمد بن حسن عليه السلام ، امام دوازدهم، ۲۵۵ ق. --- ردیه‌ها
موضوع	: Muhammad ibn Hassn, Imam XII --Controversial literature
موضوع	: محمد بن حسن عليه السلام ، امام دوازدهم، ۲۵۵ ق. --- دفاعیه‌ها
موضوع	: Muhammad ibn Hassn, Imam XII --Apologetic works
موضوع	: محمد بن حسن عليه السلام ، امام دوازدهم، ۲۵۵ ق. --- غیبت
موضوع	: Muhammad ibn Hassn, Imam XII --Occultation
موضوع	: مهدویت --- دفاعیه
موضوع	: Mahdism--Apologetic works
موضوع	: مهدویت --- ردیه‌ها
موضوع	: Mahdism--Controversial literature
موضوع	: مهدویت --- جنبه‌های قرآنی
موضوع	: Mahdism--Quranic teaching
موضوع	: سلفیه --- عقاید
موضوع	: Salfiyah--Doctrines
موضوع	: طبسی حائری، سید علی محمد، ۱۳۷۰-
رده بندی کنگره	: BP ۲۲۴/۴
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۶۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۳۳۸۳۹۷

(نقد اندیشه‌ی سلفی‌گری ایرانی)

مهدویت

سید محمد مهدی موسوی

سید علی محمد طبسی حائری

مهدویت (نقد اندیشه‌ی سلفی‌گری ایرانی)

سید محمد مهدی موسوی، سید علی محمد طبسی حائری

- ناشر: نشر معارف اهل بیت الطاهرین علیهم‌السلام
- شمارگان: ۵۰۰
- نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۲
- شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۶۶۳-۴۴-۲

نشانی: قم، خیابان بسیج، نرسیده به گلزار شهدا، نبش کوچه ۳۹

سایت: www.emamat.org

نشانی الکترونیکی: info@emamat.org

تلفن تماس: ۰۲۵-۳۳۵۵۳۶۵۸

فهرست مطالب

۵	مقدمه پژوهشکده
۷	پیش‌گفتار

فصل اول: وجود حجت الهی / ۱۵

۱۳	بخش اول: بررسی ادله نافی وجود حضرت مهدی عج
۱۵	گفتار اول: بررسی علل طبیعی
۱۵	۱. طول عمر
۱۷	۲. ضعف و سستی
۱۹	گفتار دوم: بررسی علل اعتقادی
۱۹	۱. کامل بودن دین اسلام
۲۰	۲. عدم انحصار امام در عدد دوازده
۲۳	بخش دوم: ادله‌ای بر خالی نبودن زمین از حجج الهی با تکیه بر آیات الهی
۲۶	آیه اول: آیه دعوت
۳۲	آیه دوم: آیه انذار
۳۶	آیه سوم: آیه صادقین
۳۷	آیه چهارم: آیات سوره قدر
۴۲	آیه پنجم: گواهان بر امت
۴۳	نتیجه‌گیری

فصل دوم: بررسی ادله نافی شناخت امام مهدی عج / ۴۵

۴۷	گفتار اول: بررسی علل عدم امکان شناخت
۴۷	بررسی حدیث لوح

۴۹	انکار شباهت امام غایب به خورشید پشت ابر
۵۱	عدم وجود نام و نشان مهدی در قرآن

فصل سوم: بررسی ادله نافی غیبت / ۵۳

۵۵	بخش اول: بررسی ادله نافی غیبت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه
۵۷	گفتار اول: بررسی جعلی و مخدوش بودن علل غیبت
۵۷	۱. جعلی بودن ادله غیبت
۵۷	۲. مخدوش بودن علل غیبت
۵۷	۱-۲. خوف قتل
۶۰	۲-۲. سنن انبیا
۶۱	۲-۳. حکمت کشف نشده
۶۲	۲-۴. بیعتی برگردنش نباشد
۶۵	گفتار دوم: بررسی عدم حجیت امام غایب
۶۵	عدم حجیت امام غایب
۶۷	بخش دوم: نقد و بررسی عدم انتفاع امام غایب (با تکیه بر آیات قرآن)
۷۰	عدم انتفاع از امام غایب
۷۳	گفتار اول: برخی از آثار تکوینی امام
۷۳	برخی از آثار صرف وجود یا تکوینی امام
۷۳	۱. امنیت زمینیان
۷۶	۲. نزول ارزاق
۷۷	۳. آرامش برای اهل ایمان
۷۸	۴. مایه دلگرمی و امیدبخشی
۸۱	گفتار دوم: آثار و افعال غیر متوقف بر ظهور یا غیبت
۸۱	آثاری که ظهور یا غیبت در آن نقشی ایفا نمی‌کند
۸۲	۱. تقدیر امور در شب قدر
۸۳	۲. دفع عوامل تباهی و فساد زمین
۸۴	۳. تصرفات باطنی
۸۵	۴. هدایت به امر
۸۹	گفتار سوم: برخی از آثار معرفت به امام

برخی از آثار معرفت امام	۸۹
۱. جایگاه معرفت امام در اکمال دین	۸۹
۲. جایگاه معرفت امام در دعوت روز قیامت	۹۰
۳. جایگاه معرفت امام در مانعیت از ارتداد	۹۱
۴. معرفت امام عامل ترک گناه	۹۲
جمع‌بندی	۹۳

فصل چهارم: بررسی ادله نافی قیام امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه / ۹۵

گفتار اول: بررسی و نقد ادله نافی قیام	۹۷
ادله نافی قیام	۹۷
۱. قیام مهدوی هدایتی اجباری	۹۷
۲. دوام اختلاف یهود و نصارا با مسلمانان تا قیامت	۹۹
۳. قیام مهدوی عامل گسترش فساد و هرج و مرج	۱۰۴
۴. آیات موت حضرت عیسی علیه السلام	۱۰۶
گفتار دوم: بررسی تنافی آیات بقای کفر و شرک با روایات قیام	۱۰۹
۱. بررسی جایگاه اهل بیت علیهم السلام در هدایتگری جامعه	۱۱۱
۲. بررسی ادله قیام امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه از منظر آیات و روایات	۱۱۲
۳. بررسی ادله قرآنی بر قیام بر قیام مسئله قیام	۱۱۴
۱-۳. تعارض قیام امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه با تداوم اختلاف یهود با اسلام	۱۱۵
۲-۳. تعارض قیام امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه با تداوم آیین مسیحیت	۱۱۸
۳-۳. تعارض آیات قیام امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه با هدایت اجباری	۱۲۳
۴-۳. تعارض آیات قیام امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه با اختیاری بودن پذیرش دین	۱۳۰
۵-۳. تعارض آیات قیام امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه با سنن الهی	۱۳۵
نتیجه‌گیری	۱۳۷

فصل پنجم: بررسی آرای سلفی‌گرایان ایرانی در رجعت / ۱۳۹

گفتار اول: بررسی آرای فرید تنکابنی در نقد عقیده به رجعت	۱۴۱
۱. بررسی آرای عبدالوهاب فرید تنکابنی در نقد عقیده رجعت	۱۴۵
۱-۱- اشکالات قرآنی در نقد ادله رجعت	۱۴۶
۱-۱-۱. بررسی تنافی ادله رجعت با آیه ۹۵ و ۹۶ سوره انبیاء	۱۴۶

۱۴۹	۱-۲- بررسی تنافی ادله رجعت با آیه ۳۱ و ۳۲ سوره یس
۱۵۲	۱-۳- بررسی تنافی ادله رجعت با آیه ۲۴ تا ۲۶ سوره جاثیه
۱۵۶	۱-۴- بررسی تنافی ادله رجعت با آیه ۹۹ و ۱۰۰ سوره مؤمنون
۱۵۹	۱-۵- بررسی تنافی ادله رجعت با آیه ۵۵ و ۵۶ سوره بقره
۱۶۳	۱-۲- اشکال سندی در نقد ادله روایی رجعت
۱۶۹	۱-۳- اشکالاتی متفرقه در نقد ادله رجعت
۱۷۰	۱-۳-۱- اعتقاد به رجعت مسبب تشکیل فرق بابی، بهائی و ازلی
۱۷۳	۱-۳-۲- اعتقاد به رجعت مستلزم خروج از فعلیت به قوه
۱۷۷	گفتار دوم: بررسی آرای برقی در نقد عقیده رجعت
۱۷۷	۲. بررسی آرای سیدابوالفضل برقی در نقد عقیده رجعت
۱۷۸	۱-۲- بررسی تنافی ادله رجعت با آیات ۱۲ تا ۱۶ سوره مؤمنون
۱۷۹	۲-۲- بررسی تنافی ادله رجعت با کلامی از امیرالمؤمنین (علیه السلام)
۱۸۰	نتیجه‌گیری

فصل ششم: بررسی آرای سلفی‌گرایان در ادعیه مهدوی / ۱۸۵

۱۸۷	گفتار اول: روش شناسی تفسیری سلفی‌گری ایرانی و نقد آن
۱۸۹	اعتبار سندی دعای ندبه
۱۹۰	روش شناسی تفسیری سلفی‌گری ایرانی و نقد آن
۱۹۷	گفتار دوم: شبهات ناشی از انکار شأن تفسیر امام «قرآن بسندگی»
۱۹۷	شبهات سلفی‌گری ایرانی به دعای ندبه
۱۹۷	شبهات ناشی از انکار شأن تفسیر امامان «قرآن بسندگی»
۲۰۷	گفتار سوم: بررسی شبهات ناشی از روش‌های نادرست در تفسیر
۲۰۷	اشتباهات تفسیری
۲۲۷	فهرست منابع

مقدمه پژوهشکده

اندیشه آدمی ریشه در نگرش‌ها و تمایلات گوناگون او دارد و از این روست که افراد با دانسته‌ها و روحیات مختلف، اندیشه‌هایی متفاوت از یکدیگر دارند که بازاری رنگارنگ را در مقابل دیدگان جویندگان حقیقت قرار می‌دهد؛ بازاری که در آن اصل و بدل، صحیح و سقیم، سره و ناسره با هم درآمیخته است. در این میان بشارت و سود برای کسانی است که «يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ».

ماجرای اندیشه‌های شیعه امامیه و گروهی که به عنوان سلفی‌گران ایرانی شناخته شده‌اند نیز از همین قرار است. سلفی‌گرایان ایرانی در حوزه اعتقادات و آموزه‌های دینی اندیشه خود را بر این پایه بنا نهاده‌اند که حقائق دینی تنها در آیات قرآن کریم بیان شده است و جز این راهی برای دستیابی به اعتقاد و اندیشه صحیح وجود ندارد و همگان را یارای آن است که به قدر فهم خویش از معانی و مفاهیم قرآن کریم برداشت نموده و مسیر هدایت خویش را باز یابند و در این مسیر نیازی به مراجعه به روایات و بیان و تفسیر اهل بیت علیهم‌السلام از قرآن نیست.

گذشته از صحیح یا غلط بودن این مبنا، اینکه ایشان خود تا چه میزان بر این مبنا پایدار و پایبند بوده‌اند نیز محل سخن است؛ لکن آنچه روشن است اینکه این گروه با ادعای اصلاح اندیشه‌های دینی و مبتنی بر همین دیدگاه دست به بازنگری و بازاندیشی آموزه‌های اصیل تشیع زده و آثار مختلف و متعددی را در این زمینه ارائه نموده‌اند. به همین منظور و با بررسی آثار این گروه، بازشناسی و نقد دیدگاه‌های سلفی‌گران

ایرانی در دستور کار قرار گرفت. بخشی از این پژوهش‌ها در گذشته و در قالب سه مجلد، شامل موضوعات «حیات برزخی»، «توسل» و «همبستگی قرآن و عترت» توسط برخی از محققان ارجمند انجام شد و به انتشار رسید. پس از آن و در قالب پژوهشکده امامت موضوعات مهم دیگر دنبال گردید و چهار جلد دیگر از این مجموعه آثار با موضوع «سلفی‌گری ایرانی، ریشه‌ها و اندیشه‌ها»، «امامت»، «مهدویت» و «نقد متنی روایات امامیه» در دستور کار قرار گرفت.

اثر حاضر که در اختیار مخاطب ارجمند قرار گرفته است به بررسی اندیشه سلفی‌گران ایرانی در موضوع مهدویت اختصاص یافته است. امید آنکه این اثر گامی مفید در جهت زدودن شبهات مطرح شده در این موضوع و مقدمه‌ای برای تولید آثار بیشتر و دقیق‌تر در این زمینه باشد.

در اینجا ضمن تقدیر از نویسندگان ارجمند جناب حجت الاسلام والمسلمین سید محمد مهدی موسوی و جناب حجت الاسلام والمسلمین سید علی محمد طبسی حائری، از معاونت پژوهش پژوهشکده، جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر روح‌الله کاظمی و قائم مقام بنیاد بین المللی امامت جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر فرید انصاری که در شکل‌گیری این اثر بیشترین نقش را داشته‌اند تشکر می‌کنم.

رئیس پژوهشکده امامت
محمدتقی سبحانی



پیش‌گفتار

باور مهدویت و جایگاه آن در منظومه اعتقادات شیعی امری غیر قابل انکار و در میان مذاهب اسلامی نیز امری مسلم است با این تفاوت که اکثریت اهل سنت معتقد به مهدویت نوعی بوده و اعتقادی به انحصار منجی در فرزند امام حسن عسکری علیه السلام ندارند. فرهنگ مهدویت پیام‌آور بیداری و آگاهی امت بزرگ اسلام و زمینه‌ساز درک آدمی از حیات طیب و حقیقت وجود است. مهم‌تر این‌که بنا بر گزاره‌های شیعی، مهدویت، محور و میزان شناخت حق از باطل است. از این رو به طور طبیعی مخالفان در برابر این حقیقت مهم ساکت ننشسته و شبهاتی در جهت تضعیف این آموزه دینی القای می‌کنند.

سلفی‌گری ایرانی^۱ یا قرآنیان نام یک جریان فکری است که با تکیه بر شعار بازگشت به قرآن در سال‌های مشروطه و پس از آن، تحت تأثیر اندیشه‌های اصلاحی شیخ هادی نجم‌آبادی توسط یکی از شاگردان ایشان به نام اسدالله خرقانی شکل گرفت و به وسیله چهره‌های دیگری همچون شریعت سنگلجی، یوسف شعار، برقی، قلمداران و حسینی طباطبایی ادامه یافت. این گروه که قرآن را در بخش اعتقادات کافی و بی‌نیاز از سنت می‌دانند، روش تفسیری قرآن به قرآن را شاخص فهم قرآن قرار داده‌اند.^۲

۱. درباره عنوان این گروه در بین پژوهشگران اختلاف نظر وجود دارد؛ برخی از افراد به آنان «سلفی‌گری ایرانی»، برخی دیگر «وهابیت وطنی» و برخی دیگر «قرآن‌بسندگان» می‌گویند و برخی ناآگاهانه، بدون در نظر گرفتن انحرافات این گروه، آنان را پاره‌ای از شیعه می‌دانند (ر.ک: مهریزی، مهدی، «جریان‌شناسی تقریب مذاهب اسلامی»، مهریزی، مهدی، هفت آسمان، شماره ۴ سال: ۱۳۸۹، شماره: ۴).

۲. برگرفته از: مؤدب، سیدرضا و تصدیقی شاهرضائی، علی، «نقد دیدگاه روش تفسیر قرآن به قرآن، قرآنیان

این جریان که از جریان‌های انحرافی و تجدید نظر طلب در باورهای شیعی است، در راستای تضعیف این باور دینی، با محور قرار دادن قرآن کریم هجمه‌ای وسیع به باور مهدویت داشته‌اند. چنان‌چه در جلد نخست گذشت آنان به تبع انکار امامت منصوبه، امامت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را انکار کرده و با بی‌توجهی به آیاتی که وجود حجج الهی در هر زمانی را ثابت می‌دانند، وجود امام دوازدهم را غیر قابل اثبات انگاشته‌اند.

ایشان در حوزه‌های اصلی مهدویت نیز همچون مباحث امامت، مسیر خود را از باورهای امامیه جدا ساخته‌اند. وجود، شناخت، غیبت و قیام جهانی حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشریف و عقایدی چون رجعت که با مهدویت گره می‌خورد و هم‌چنین دعای ندبه، این میراث گران‌بها در مدرسه ادعیه، در معرض اشکالات آنان قرار دارد. برقی آموزه مهدویت را خلاف آیات قرآن انگاشته و در کتاب بررسی علمی احادیث مهدی به نقد این باور پرداخته است. وی در این کتاب برای انکار وجود حضرت، اشکالات متعددی بر پایه آیات قرآن، به زعم خویش دست و پا کرده است. تألیف دیگری نیز در همین راستا از م. عبداللهی تحت عنوان نقد و بررسی روایات مهدی به چشم می‌خورد که در سه فصل جداگانه، روایات، آیات و حدیث جابر را به زعم خویش به نقد کشیده است.

در موضوع مهدویت از دلایل نقلی مختلف، کتب و مقالات فراوانی از سوی اندیشمندان امامیه به رشته تحریر درآمده است که عموماً یا براساس تأویل آیات یا بر اساس روایات هستند. اما آنچه در نوشتار حاضر مورد بررسی و پژوهش قرار می‌گیرد، اثبات این آموزه اسلامی و پاسخ به شبهات آن از منظر تنزیل آیات قرآن است؛ زیرا قرآن از منابع معتبر نزد فریقین بوده و جریان سلفی‌گری ایرانی نیز ادعای عمل به آن را دارد و همواره قرآن را به عنوان اولین مخالف باورهای شیعی شعار داده است. چراکه آنان رویکردی نقادانه به حدیث دارند و به صرف آیات قرآن بسنده کرده‌اند. ضمن این‌که اعتبار عقیده‌ای که موافق با قرآن باشد مسلماً مقبول‌تر خواهد بود.

نکته دیگری که حائز اهمیت ویژه‌ای است این‌که جریان سلفی‌گری ایرانی برخاسته از جامعه شیعه است. از این رو شناخت شبهات و پاسخ‌گویی به نظریه‌های آنان نیاز به واکاوی دقیق دارد. امامان اهل بیت علیهم‌السلام نیز عالمان دینی که شبهات زمان خود را به حسب نیاز روز، شناسایی و پاسخ دهند را آگاه به زمان خوانده‌اند.^۱ وجود نقدهای پراکنده و نبود کتابی مجزا که به روش قرآنی شبهات این جریان را پاسخگو باشد از علت‌های دیگر نگارش این اثر است.

در این کتاب سعی می‌شود ابتدا گزارشی دقیق و مستند از عقیده مهدویت در اندیشه جریان سلفی‌گری ایرانی در اختیار مخاطبان قرار گیرد و سپس به نقد و بررسی آن‌ها پرداخته می‌شود. در فصل اول ابتدا ادله نافی وجود مبارک حضرت از سوی این جریان انحرافی پاسخ داده شده و سپس دلایل قرآنی امامیه مبنی بر وجود حجج الهی در همه ازمه مورد بحث قرار گرفته است. در فصل دوم کتاب نیز اشکالات این جریان بر نارسا بودن علائم شناخت حضرت مهدی علیه‌السلام در بوطه نقد قرار گرفته است. بررسی ادله نافی غیبت، ویژگی این کتاب است.

رسالت فصل چهارم این کتاب نیز پاسخ‌گویی به شبهات قرآنی این جریان تجدید نظر طلب در حوزه قیام جهانی حضرت حجت بن الحسن العسکری عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف است. در دو فصل پایانی نیز اشکالات ادعایی سلفی‌گرایان ایرانی به دعای ندبه و عقیده رجعت با تکیه بر آیات الهی پاسخ داده شده است.

اثر پیش رو شاید گامی نخست در پاسخ‌گویی به شبهات قرآن‌بسنندگان در حوزه مهدویت باشد. از این رو نیاز دارد تا عالمان و اندیشمندان حوزه کلام شیعی در این راه قدم گذاشته و پژوهش پیش رو را تا مرحله کمال راهنما باشند.

سید محمد مهدی موسوی

پاییز ۱۴۰۰

۱. «العالم یزمانه لا تهجم علیه اللّوایس»؛ امام صادق علیه‌السلام فرمود: شبهات به کسی که زمانه خود را بشناسد هجوم نمی‌آورد (کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ۲۶/۱).